

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

16. De abrogatione, & interpretatione legis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

ris scripti sunt, non diuini, vel naturalis. Si autem fiat auctoritate Magistratus, aut Episcopi, aut alterius cuiuslibet Præfæcti inferioris, necessaria est causæ cognitio: alioquin iure potest puniri is Præfæctus, vel Antistes, qui legem relaxat. Sed quæres, an valeat eiusmodi relaxatio sine causæ cognitione? Respondent aliqui, quod attinet ad eum, qui legem relaxat, valere, ita ut deinceps eam indulgentiam reuocare sine causa non possit, & cum eam tribuere potuerit, valuit, si tribuit. Quod verò pertinet ad superiorem Principem, potest, quando cunque voluerit, eam indulgentiam, & legis relaxationem rescindere. Sed longè verius est, quod docet Couarruias, nec in iudicio, nec apud Deum valere, eo quod data est illis hæc facultas, hac conditione, ut non nisi cum causæ cognitione ius relaxent. Quæres deinde, an is, qui auctoritate Præfæcti inferioris lege soluitur, tunc possit vti eiusmodi indulgentiæ beneficio citra iustam causam, sed cognitam, & expressam concessio? Respondet cum Innocentio, & Abbate, & Couarruias, tuta conscientia eum vti non posse, in quo indulgentiæ, & dispensationis beneficium sine causa iusta non valet, quamuis in foro iudiciali impune eo vtatur, donec à Principe abrogetur, nam tria sunt necessaria: primum, ne inferior Præfæctus ius relaxet absq; iusta causa. Secundum, ne relaxet nisi cognita causa. Tertium, ne id faciat, nisi exprimat causam, cur id faciat, alioquin enim in iudicio puniri poterit.

Decimò Quæritur, An Princeps eo ipso videatur aliquem à legibus eximere, quod eum ad ea scienter admittat, à quibus erat alioqui per leges exclusus? Respondet, cum Abb. Hostiensis in c. diuersi fallacis, de clerici. conu. Nau. in man. prælud. g. num. 15. & c. 15. mon. 74. Si is qui scienter admittit sit Princeps, eo ipso legem relaxare creditur, quia, ut antea dixi, ut Princeps aliquem lege sua soluat, ac liberet, & valeat eius indulgentia, sufficit sola eius voluntas, nec alia causa requiritur; si tamen sit inferior Princeps Magistratus, non eo ipso, quod scienter aliquem admittit, iure communi, & legibus soluit, quoniam ut id faciat, & valeat, quod facit, necessaria est causæ iustæ cognitio, & expressio. Silu. dispensatio. q. 15. ex Innocentio, Archidiacono, Abbate. Rogabis, Quid dicendum, si Præfæctus inferior ex iusta causa admittat sciens ac volens aliquem vi legis inhabilem, cui tamen possit indulgentiæ, & dispensationis beneficium concedere? Respondet, in foro iudiciali animaduerti meritò posse in eiusmodi Præfæctum, eo quod legem, & ius commune relaxet, absque cognitione causæ, quamuis iusta causa ad id faciendum non desit, etiam si Episcopus sit, vel Archiepiscopus, Legatusve Apostolicus: quoniam nequeunt sine causa relaxare. Respondet quoque in foro conscientie indulgentiam, & relaxationem non valere in hoc enim foro requiritur, & iusta causa, & causæ cognitio. Sic Nauar. in Nauar. prælud. g. num. 15. & c. 25. num. 74. at verò quories Episcopus scienter iubet, vel permittit aliquid fieri contra suam constitutionem, vel suorum antecessorum, tacite, eo ipso, relaxat eam, etiam nulla mentione facta de ea. Nauar. prælud. disto. g. nu. 15. Dixi scienter: quoniam si per ignorantiam, vel errorem id fecerit, tacite constitutionem non creditur

relaxare: quoniam quod ita fit, voluntarium non est.

Caput XVI.

De abrogatione, & interpretatione legis.

Primò Quæritur, Quomodo, & quando lex vna per aliam tollatur? Respondet, legem priorem per posteriorem sibi contrariam tolli, & abrogari, ut deducitur ex cap. 1. de cognitione spirituali, & l. Non est nouum, ff. de legibus. Tribus modis priores leges ad posteriores trahuntur: Primò, quando legem priorem posterior corrigit, ut lex. Generali. c. de sacrosanctis Eccles. corrigitur per authenticam ingressi. In eodem titu. Secundo modo, quando posterior lex priorem contrahit, & restringit, ut lex. 1. c. Quando libellus Principi datus, per secundam, c. eodem titulo, arctatur. Tertio modo, quando lex prior per posteriorem suppletur. Vnde in l. Non possunt, ff. de legibus, perspicuè decernitur: Quia non possunt omnes articuli singularium, aut legibus, aut senatusconsultis comprehendi: idè cum in aliqua causa sententia manifesta est, is, qui iurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita ius dicere debet. Et in l. Nam, ut ait, ff. eod. titu. subiicitur: Quoribus legibus aliquid vnum, vel alterum introductum est, bona occasio est, cetera, que tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretationem, vel tertè iurisdictione supplere. Verbi gratia, Lex tantummodo statuit, ut pater fame pressus possit filium vendere, potest lex huiusmodi ad similia trahi, ut possit filium alteri quomodocunque obligare, & pignori dare, & locare.

Secundò Quæritur, An lex posterior priorem tollat, tamen nullam faciat eius mentionem? Respondet Silu. lex. q. 28. §. tertio tollitur. Si vtraque lex sit generalis, & à Principe lata, priorem per posteriorem simpliciter abrogari: quia Princeps suas leges, vel constitutiones non videtur ignorare, ergò si posteriorem priori contrariam condiderit, eo ipso creditur probabiliter priorè scienter sustulisse. cap. 1. de constitutionibus. in 6. Romanus Pontifex posteriorem constitutionem condendo, priorem reuocare existimatur: nam vtraque ex eius voluntate pendet, ergò posterior valet. Abb. in c. cum accessissem, de constit. c. 2. Bart. in l. omnes populi, ff. de iust. & iure. & Silu. loco cit.

Tertiò Quæritur, An si prior constitutio Principis clausulam habeat posteriori derogantem, tollatur per posteriorem nullam mentionem prioris facientem? Negant quidam eam tolli, nisi prioris mentionem posterior fecerit: quia prior, inquit, clausula derogat posteriori. Sed verius alij senserunt, etiam tunc priorem clausulam per posteriorem auferri, nec oportere fieri mentionem prioris: nam Princeps probabiliter suas Constitutiones nosse censetur; ergò hoc ipso, quod posteriorem cum priore pugnantem condit, videtur totam priorem abrogasse. Silu. lex. q. 26. §. tertio tollitur.

Quartò Quæritur, An constitutio abroget etiam consuetudinem priorem generaliter receptam? Respondet, si est consuetudo generalis, abrogatur, alioquin enim constitutio esset superuacanea, & inutilis. Glossa in c. 1. de constit. in 6. verbo, noster, ad finem. Si tamen est specialis alicubi, &

non ubique locorum recepta, non tollitur. *Gloss.* ibide n. tum, quia Princeps non creditur nosse peculiare locorum consuetudines: tum etiam, quia si in vno loco specialis consuetudo seruatur, in alio non seruatur, ibi constitutio vim habebit: at secus est de consuetudine generali, & quam Princeps scire creditur, & quæ definit omnino per legem contrariâ sublata. *Bart. in l. omnes populi. ff. de inst. & iure.* docet generatim, consuetudinē priorē per legē sequentem tolli, etiam si lex mentionem consuetudinis non faciat, & ait oppositum doctores canonici iuris sentire: hoc ideo dicit, quia in c. 1. de consuet. in 6. habetur, consuetudinem specialem in certo loco receptam non tolli per constitutionem Pontificiam sequentem: at vt Glossa ibi annotauit, consuetudo generalis aboletur, licet nō specialis. Vnde fit vt si Respublica statutum ediderit contra consuetudinē in ea Respublica receptam, tollat eam, quamuis nullam mentionem faciat; quia ciuitas probabiliter creditur consuetudinem suam nosse, idem iuris est in Episcopo.

Quintò Queritur, An statuta specialia lege Principis contraria abrogentur, quando nihil aliud decernunt, nisi quod ius commune. *Respondet* Glossa in c. 1. de constitutionibus. in 6. abrogari, etiam si eorum expressa mentio non fiat, quia si Princeps suam priorē legem tollit, & abrogat, multo magis abolet inferioris Magistratus statutum, quod nihil aliud constituit, & continet, nisi quod ius ipsum commune decernit.

Sextò Queritur, An si prior lex, sit à Principe iureiurando firmata, per posteriorem vnā cum iureiurando tollatur? *Respondet*, Minime: quia iurandum est aliud longè arctius, & strictius vinculum, quo quisque sese Deo obstringit: ergo nisi Princeps iurifurandi mentionem fecerit, & illud relaxauerit, prior lex iureiurando confirmata per posteriorem non tollitur. *Obijcies,* Quando lex iureiurando firmatur, solum vim habet, ac retinet iurifurandum adhibitum, quamdiu, vel donec lex sublata non sit. *Item,* iurifurandi materia est lex, ergo si lex abrogatur, amplius iurifurandi materia non permanet. *Præterea,* id, quod accedit ad alterum, sequitur naturam eius. c. accessorium, de reg. iuris in 6. & l. principalis, ff. de reg. iuris; ergo si lex, cui iurifurandum accedit, finitur, ac cessat, iurifurandum quoque definit. *Respondet*, cum legem conditam Princeps iureiurando confirmat, iurat se id facturum, quod est lege constitutum: quare ni se iurifurandi religione, & lege soluat, non videtur id, quod est lege decretum, abrogare.

Septimò Queritur, An lege Principis generali tollantur Priuilegia, rescripta, statuta, vel consuetudines speciales locorum? *Respondet*, Minime: siue huiusmodi priuilegia, rescripta, vel statuta clausulam habeant derogantem, siue secus, vt facile constare potest ex cap. licet, de constitutionibus in 6. Nam, vt ibi dicitur Princeps probabiliter creditur ignorare priuilegia, rescripta, statuta, & consuetudines speciales locorum, & proinde, nisi eorum expressum meminerit, non videtur auctoritatem earum abrogare. *Silu. lex. q. 26. §. tertio tollitur.*

Octauò Queritur, Quid sit dicendum, quando Princeps certo viro, populo, ciuitati, vel col-

legio priuilegium concedit, clausula adhibita; ne derogatum esse intelligatur, nisi eius ad verbum expressè facta sit mentio; & deinde Princeps legem condit, vel priuilegium contrarium concedit, clausula subiuncta: Non obstant quocunque priuilegio, rescripto, vel statuto habente clausulam: ne derogatum esse censetur, nisi expressè eius ad verbum facta mentione. *Queritur,* an prioris priuilegij clausula per posteriorem abrogetur? quotidie enim experimur, huiusmodi priuilegia sibi contraria, Principum auctoritate concedi. *Respondet* breuiter, priorem clausulam per posteriorem tolli, & abrogari: quoniam verba posterioris clausulæ satis indicant mentem Principis fuisse, speciale priuilegium tollere, & aboleri. *Federicus conf. 225.* sensit primum priuilegium non esse per secundum sublatum, sed sententiam mutauit, vt constat ex conf. 46. & nos de hac questione inferius agemus, cum de priuilegijs differemus.

Nonò Queritur, Quo pacto legem interpretari nos oporteat? *Respondet* Silu. lex. q. 16. ex Abbate, & alijs, & q. 16. ex Bartolo, & q. 20. Ex communi vñ verborum, qui præferri debet omni rigori, & significationi vocum, l. librorum, §. quod tamen Castus, ff. de legatis 3. & cap. cum dilectis, de consuetudine. *Teste* Abbat. in cap. ad Audientiam, de decim. in legibus diuersitas vocabulorum diuersitatem rerum inducit; alioqui enim lex super fluè vocabulis diuersis vteretur, l. si idem codicilli, c. de codicill. *Item,* si ex lege ipsa constat mens legis, tunc etiam contra propriam significationem vocabuli tenenda est mens legis. l. cum pater, §. dulcissimus, ff. de lega. 2. *Præterea* legem interpretari debemus mitius, & benignius, in l. benignus, ff. de legibus, dicitur; benignus leges interpretandæ sunt, quo voluntas earum conseruetur. Hoc præsertim locum habet, si alius ex ea sensus absurdus nascatur; vel sit necessarius ad incommodum trahenda, vt docet Bartolus ibid. *Exempli causa,* Decernit lex, eum, qui occidit hominem, capite puniendum; interpretanda est huiusmodi lex, ita vt furiosus occidens alium, occidi non debeat: nec si quis seipsum tuendo, interimat eum, qui in ipsum inique irruit. *Item,* quando in lege exprimitur ratio legis, ex ea interpretari, & elicere sensum, & colligere similiter mentem, & animum legislatoris iure debemus, *Clement. 1. de electione.* Veluti in cap. ex parte, de postulando, interdicitur Monachis aduocare: eadem lex ad Canonicos regulares trahitur: quoniam licet à Monachis Canonici differant: quia tamen eiusmodi legis ratio in Monachis, & Canonici est eadem, nimirum regularis instituti, & vitæ obseruatio, lex quoque ad Canonicos non immeritò protenditur. *Item,* quandoque vna lex per aliam declaratur, in eo sensu eam accipere oportet. *Item,* in l. In obscuris, ff. de regul. iuris habetur, in obscuris inspicitur, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet. *Insuper,* in l. in ambiguis, ff. de reg. iur. dicitur. In ambiguis orationibus maxime sententia spectanda eius, qui eas protulisset. *Præter hæc,* nisi ratione cogamur, nunquam verba legis improprie sunt accipienda. Vnde Ciuilis, & Canonici iuris interpretes vulgò dicere solent, verba legis non esse impropranda, id est, ad sensus improprios trahenda.

henda, & detorquenda: at si ratio manifesta cogit, tunc legis verbum improprie acceptum esse iure creditur, ne alioqui ex lege sensus incommodus, & absurdus oriatur. Item, si de interpretatione legis queratur, in primis inspiciendum, quo iure ciuitas retro in huiusmodi casibus vsa sit: nam vt habetur, in *l. si de interpretatione, ff. de legibus*, optima est legum interpretatio consuetudo.

Decimo Queritur, An lex trahi possit ad casus connexos, & similes? **Respondet** Silu. *lex. q. 18.* quado est eadem ratio, eam legem trahi iure posse; quia de connexis, & similibus idem ius esse videtur, *cap. translata, de constitutionibus*. Hoc tamen licet sepius sit verum, aliquando tamen locum non habet, praesertim cum casus sint tantummodo similes iuris fictione, non re ipsa. Vnde in *l. Non possunt, ff. de legibus* dicitur; non possunt omnes articuli singulatim legibus comprehendere, sed cum in aliqua causa sententia eorum manifesta est, is qui iurisdictioni praest, ad similia procedere, atque ita ius dicere debet.

Vndecimo Queritur, An lex in delictis, & poenis ad similia quoque trahatur? **Respondet** Silu. *lex. q. 18. ex Abbate, Ioan. Andrea, & alijs*, trahi, quando est eadem omnino in similibus ratio legis: alioqui illud feruetur, quod habetur in *l. interpretatio, ff. de poenis*, interpretatione legum poenae mollendae sunt, potius quam asperandae.

Duodecimo Queritur, An lex, quae certum quid non prohibet, id concedere videatur tacite? **Respondet** Silu. *lex. q. 21. in cap.* Inter corporalia, de translatione duo dicitur primum, *Nominum quae intelliguntur prohibita, quod non est concessum; Secundum: concessa creduntur omnia, quae non sunt prohibita.* Vbi Glossa *primam*, ait, habere locum in iudicijs, & contractibus stricti iuris, vt in arbitrijs, priuilegijs, & rescriptis; *Secundam*, in iudicijs, & contractibus bonae fidei, in beneficijs, absolutionibus, & in edictis prohibitorijs, in quibus omnes ij admittuntur, quibus non est interdictum.

Hostiensis docet, teste Siluestro: Quando constitutio generaliter aliquid concedit, nihil excluditur, nisi id quod fuerit alioqui vetitum, quoniam qui totum dicit, nihil excipit. Veluti, lege omnibus conceditur matrimonium contrahere: tunc potest quilibet, nisi alioqui sit per aliam legem exclusus. Pari modo, si lex quippiam in vniuersum prohibeat, id omnibus intelligitur esse interdictum, nisi alioqui sint lege exempti: vt tamen si lege in vniuersum vetetur, non esse surandam, non esse occidendam, attamen lege naturali excepti sunt, qui vim vi repellendo occidunt, qui in bello iusto interficiunt, ergo alium licet occidere, vt nos ipsos tueamur, & in bello iusto similiter licet alios necare. Tempore item extremae inopiae, & egestatis res sunt communes; ergo licet pauperi extreme indigenti alienum capere, vt seipsum conseruet in vita. Ex quo efficitur, vt si auctoritate Principis aliud imperetur in vniuersum, aut vetetur, nihil sit eximendum, nisi id, quod alioqui exceptum esse constat.

Decimotertio Queritur, An lex ad praeterita trahatur? **Respondet** Silu. *lex. q. 23. per se* legem de futuris, non de praeteritis decernere, *c. cognoscentes, de constit.* & proinde lex ad praeterita non trahitur; vt si lata sit de testamentis, legatis, fidei-

commis, donationibus, contractibus, vel quasi contractibus, delictis, vel quasi delictis, poenis, censuris, & alijs huiusmodi. Hoc autem locum habet, quando lex nihil expresse de praeteritis constituit: potest enim lex voluntate Principis de praeteritis ferri, praesertim quando praeterita aliquid habent, quod ex futuro pendeat. Vnde in *l. leges, c. de legibus*, sic dicitur, Leges, & Constitutiones futuris certum est dare formam negotijs, non ad facta praeterita reuocari, nisi nominatim, & de praeterito tempore, & adhuc pendentibus negotijs cautum sit. Haec ibi. Item, sciendum est, lege aliquando non nouum ius condit, sed antiquum declarari: & tunc ea lex ad praeterita protenditur, quia qui declarat, non nouum ius condit, *l. heredes palam, ff. de testam.* Praeterea, aliquando lex antiquum ius renouat, poenis nouis irrogatis, quas poenas non contrahunt ij, qui ante deliquerunt. *Abb. in cap. quoniam simoniaca, de simonia ex Paulo.* Sic etiam Cardin. in *Clem. ex grati. de vsur.* **Quaeritur**, quid sit dicendum de eo, qui certum aliquid ex loco coeperit extrahere, & deinde statuto, vel lege id extrahere prohibetur? **Respondet**, ea lege eum hominem minime teneri, quia ante legem editam extrahere coeperat; lex autem est de non extrahendo. Vnde in *l. Cesar. ff. de Publicanis, c. Vestigalibus*, cum lata esset Principis constitutio: Ne quis post Idus Martias cotem ex insula Creta fodito, neue eximito, neue auellito: cuiusdam nauis onusta cotibus ante Idus Martias ex portu Cretae profecta, vento relata in portum erat: deinde, iterum post Idus Martias profecta fuit: Quaerebatur num contra legem Principis post Idus Martias ex insula Creta cotes exisse viderentur. **Responsum** est nihil contra legem factum esse, propterea quod iam initio ante legem Principis cotes ex insula euectae fuerant. **Quaeret aliquis**, an lex, vel statutum conditum per verba praeteriti temporis, & aliquid concedens ad futura trahatur. **Respondet** cum Abbate in *cap. cognoscentes, de constit.* minime. Verbi gratia, sit statutum: Quilibet publice proscriptus, si soluat decem, liber existat: non intelligitur de ijs, qui in posterum proscibentur, sed de ijs, qui fuerant ante proscripti, ne detur occasio peccandi.

Decimoquarto Queritur, An lex concedens aliquid, quod possit esse detrimento, & iacturae alterius, intelligi debeat saluo eo, quod alterius interest? **Respondet** ex Baldo, & Abbate, quos citat Silu. *lex. q. 22. esse interpretandam legem sine detrimento, & damno alieni iuris: sic etiam priuilegia sine damno alterius interpretantur, neque enim creditur princeps concedere cum detrimento iuris, quod alter habet.* Glossa in *cap. ex tunc, de auctor. c. vsu pallij, ex cap. licet, de offic. ordin. c. licet, de translata.*

Decimoquinto Queritur, An cessante sine legis, lex quoque ipsa cessare videatur? **Respondet**, legem non cessare, si ratio, & causa legis in aliquo priuato cesset. Si tamen in vniuersum legis, finis, & ratio cesset, desinere quoque lex putatur. Animaduertendum tamen est id locum habere, quando definit finis, & ratio legis, quae ad ipsam legis substantiam spectat, non autem si ad finem legislatoris pertineat. Verbi causa, lex corripiendi fratrem peccantem, in eum finem a Christo

Matth. 18.

Domino lata est, vt à nobis admonitus ille respiciat: eiusmodi causa est substantia legis: quare emendatum iam corripere non oportet. Similiter indiget Titius cibo, vel potu ad vitam necessarios, lege misericordiae, & charitatis compellimur ad ei ministrandum necessaria. Si tamen aliunde sibi prospexerit, eo ipso, sumus lege soluti. **Indixit** verò Ecclesia ieiunia, vt carnis illecebras cohiberemus: non cessat ieiunij lex, quamuis ea sint repressæ, atque perdomitæ. Hæc enim non est legis substantia, sed finis, quem sibi Ecclesia proposuit, cum ieiunia imperauit. **Præterea**, si lex duas habeat suæ institutionis causas, quamuis altera earum cesserit, non eo ipso definit lex. Pono exemplum: Fuit enim Circumcisio instituta, tum vt originis peccatum deleteretur, tum etiam, vt eo signo Hebræus insignitus, ab Ethnico distingueretur: & præterea, si quis in vtero matris diuinæ gratiæ beneficio mundatus ab omni peccati labe nasceretur, circumcidi nihilominus deberet, vt tanquam cuius in populuma Dei adscriberetur. **Hinc** est, vt leges, quæ ponuntur ad euitandas fraudes in contractibus, vel quasi contractibus, si dolus, & fraus non sit, vim, & locum non habeant, cōtra verò leges, quæ in contractibus solennem formulam constituunt, valent contra contractus ea formula carentes.

Decimosexto Quæritur, Cuius sit legē interpretari? **Respondeo**, in ambiguis, obscuris, & incertis, solius esse Principis legē interpretari. **Vn** de *l. vi. c. de legib.* leges condere soli Imperatori concessum est, & leges interpretari solo dignum imperio esse oportet. *Cap. Inter alias, de sentent. excommunic. & Glossa in cap. Contra eum, de reg. iur. in 6.* in manifestis verò & certis non est opus vlla Principis declaratione, siquidem ex ipsius verbis legis sensus eruitur, & constat. Quare Rom. Pontificis solius est, ius Canonicum, & diuinum declarare, *cap. Per venerabile, qui filij sint legitimi.* Imperatorum verò, & Regum, & aliorum Principū superiorum non agnoscuntur, & non habentur, est ius ciuile interpretari.

Decimosextimo Quæritur, An quæ facit quis contra legem, rata sint, & firma. *Silu. lex q. 28.* late tractat hanc quæstionem? **Respondeo**, esse Regulam iuris in 6. in *cap. Quæ contra*: vbi dicitur: **Quæ** contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi: & in *cap. Imperiali. 25. q. 2.* habetur: **Imperiali** constitutum est sanctione, aperte, vt quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint, & in *cap. Vides, dist. 10.* dicitur: **Vides** fili charissime, quia quicquid contra leges accipitur, per leges dissolui meretur. Id ipsum etiam colligitur ex *cap. Sacrosancta. De electione.* Quidam hæc omnia tantum locum habere arbitrantur, vbi leges, & iura non solum aliquo prohibent, sed etiam addunt hoc: *Aliter factum si irritum, & inane. Vel: Nullius sit momenti, vel ponderis, vel: Non valeat.* Sed horum sententia manifeste pugnat cum eo, quod decernitur in *l. Non dubium, c. de legibus*, vbi habetur: *Ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, ne specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est. Sed & si quid fuerit subsequutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum est, illud quoque cassum, atque inutile ef-*

se precipimus. Et paulò antè: Nullum, ait lex, factum, nullam conuenientem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente. Et inferius: Secundum prædictam itaque Regulam, qua vbiunque non seruari factum lege prohibente censuimus, certum est, nec stipulationem huiusmodi tenere, nec mandatum vilius esse momenti, nec sacramentum admitti. Hæc ibi.

Sed contra hanc Regulam iuris, & legem, multa obijcit Glossa in *cap. Quæ contra, & in cap. Vides*, Glossa item in *l. contra, ff. de legibus.* Nam matrimonium in primis post simplex castitatis votū contractum, censetur ratum, & firmum, *cap. 1. de voto, & voti redemptione in sexto.* Deinde, coniugium initum temporibus ab Ecclesia interdictis subsistit, vt constat ex iure, de matrimonio cōtracto contra interdictum Ecclesiæ. **Lege** etiam cauet Ecclesia, ne in diebus festis, & sacris res vendantur, & tamen venditio rata est, & firma. **Præterea**, *cap. Per catechismum. De cognatione spirituali in sexto* præcipitur, ne matrimonio copulentur, qui cognationem spirituales cōtrahunt per catechismum, & tamen matrimonium, postea contractū non dirimitur. Sententia itidem sub conditione lata vim habet, *cap. Biduum, 2. q. 6.* Et tamen lex præcipit, ne ita feratur. **Item**, Ecclesiæ consecratio ab alieno Episcopo facta, rata est, & firma, *cap. Episcopus in diocesi, 7. q. 2.* Est, & Regula vtriusque iuris; *Multa fieri prohibentur, que tamen facta tenent.* Promisi me fundum venditurum Titio, vendidi Caio, venditio subsistit. Iuravi, me non reuocaturum testamentum, postea tamen reuocavi, reuocatio rata est, & firma. Multa itidem quæ contra leges, & iura fiunt, postea confirmantur. **Sciendum** est, vt respondeamus, aliud esse facere contra legem, aliud in fraudem legis facere. *In l. ff. de legibus, dicitur. Contra legem facit, quod lex prohibet: In fraudem vero legis, qui salus verborum legis, sententiam eius circumuenit.* Verbi gratia, lex prohibet, minorem alienare res immobiles absque auctoritate tutoris, & decreto Iudicis. Si ergo, minor res suas alienet non seruata hac legis conditione, facit contra legem. **In** fraudem verò legis facit, qui verba legis seruat, sed non sensum, ac mentem; Vt puta, præcipit lex ne filij familias pecunia numerata mutuo detur, Titius non dat mutuo pecuniam, sed fundum, vel aliam rem, vt filius familias vendat, & pecuniam mutuo accipiat, factum est in fraudem legis. **Item**, cauet lex, ne vir vxori donet. Titius Maritus donat aliquod Caio, vt ipse postea id donet vxori ipsius Titij, facit in fraudem legis. **Item**, Titius ratione priuilegij sibi auctoritate Principis concessi, liber est à tributo, & pensionem, si res suas vendat, Caius amicus eius res suas vendit, opera, & ministerio Titij. Et ideo tributum, vel pensionem non soluit, perinde ac si res vendita esset Titij: Caius tunc vendit, ac facit in fraudem legis.

His positis difficile est, quod in Regula, & lege prædictis præscribitur, scilicet ea, quæ contra legem fiunt, nullius esse momenti: quare plurimum negotij accessit huiusmodi Regulatum Canonici, tum Ciuilibus iuris Doctoribus, qui eam ob id variè interpretantur. **Quidam** aiunt, eam solum locum habere, quando lex aliquid in

perpetuum prohibet, non ad tempus. Verbi gratia, præcipit lex, Ne matrimonium inter certam personarum consanguinearum, vel affinium genera contrahatur: Lex in perpetuum id prohibet, ac proinde contractum irritum est, & inane, prohibet tamen quo minus celebrentur nuptiæ certis temporibus, aut quo minus fiant rerum venditiones festis diebus. Si contra fiat, factum vim habet: quia lex ad id tempus tantum prohibet. Verum alij aliter exponunt; sed reuera probabilius est, quod quidam existimant, id, quod fit contra legem, nullius esse momenti, nisi quando ex alia lege, iure, ratione, vel certa & manifesta constat illud ratum esse, & firmum. Unde quæ Glossæ prædictæ obiecerunt, facile hac ratione solvantur: quoniam ex alijs legibus, aut certè ratione manifesta patet, ea quæ sunt obiecta, & facta contra leges aliunde subsistere. Sic etiam rata sunt multa, quæ per metum sunt facta, cum tamen leges, Canones, & iura caueant, ne quid per metum fiat.

Caput XVII.

De Consuetudine, quæ vim legis habere dicitur.

Primo de consuetudine pauca Theologi: ac Summi verbo, consuetudo, multa, & iuris Canonici consulti sūt. de consuetudine, & iuris Civilis periti, de quibus ff. de legib. Rochus Curcius tractatum edidit de consuetudine super caput vltimū de consuetudine. **Quæritur**, quid sit consuetudo? Certo constat esse ius moribus ventium inductum, & approbatum, quod pro lege habetur, ubi lex desideratur, ac deficit, c. consuetudo, dist. 1. consuetudo dicitur ius non scriptum. Unde in l. de quibus, ff. de legib. statuitur, de quibus causis scriptis legibus non uti. mur, id custodiri oportet, quod moribus, & consuetudine inductum est, & l. diuturna, ff. eod. tit. habetur, diuturna consuetudo pro iure, & lege in ijs, quæ non ex scripto descendunt, obseruari solet.

Secundo **Quæritur**, Quotuplex est consuetudo? Respondet Abb. in c. vii. de consuetud. n. 20. cum communi consensu, triplicem esse, aut contra legem, aut præter legem, aut secundum legem: Sic etiam Bart. in l. de quibus, ff. de legibus, de quibus est nobis singularitatem in præsentia differendum.

Tertio **Quæritur**, An consuetudo vim aliquam habeat contra legem naturalem? **Communis** est omnium vtriusque iuris interpretum, & Theologorum sententia, nullam habere vim, cap. vii. de consuetud. & ibi Doctores, & Glossæ, s. Thomas 1. 2. q. 97. a. 3. ad 1. quoniam quod lex nature iubet, aut vetat, est per se bonum, aut per se malum, ergo hominum usu, & consuetudine tolli, aut abrogari, non potest. Quare consuetudo contra legem naturalem inducta vocatur in iure Civili, consuetudo contra bonos mores, abus, & in iure Canonico, corruptela.

At enim contra hoc, quod diximus, aliqua possunt obijci. **Primum**: Contra legem naturalem est, si quis habeat plura beneficia Ecclesiastica, & tamen multis in locis est consuetudine receptum, ut vnus multa possideat. Respondet, inter Auctores non satis de hoc conuenire, alij afferentibus esse contra ius naturale, ut simul quis habeat

plura Beneficia, quando vnus sufficit ad conuenientiam eius alimentam, ex quibus honestè, & commode sustentetur: contra alij dicentibus, id solum esse contra ius Canonicum, quando Beneficia simplicia sunt absque vlla animarum cura. Mihi prima sententia magis probatur, & quicquid dicant Innoc. in cap. vii. de cleri. non resi. & in ca. cum iam dudum, de preb. & Glossa in cap. gratia, de rescript. in 6. & Cardin. in cap. cum iam dudum, verior apparet opinio Panorm. in c. extirpanda, s. qui verò num. 35. de preb. consuetudine quidem induci posse, ut auctoritate Episcopi ius commune relaxantis ex causa aliqua iusta, quis simul habere possit plura beneficia simplicia, etiam quando vnus eorum sufficit ad beneficiarium commode sustentandum, at verò nequit consuetudine introduci, ut habeat quis plura beneficia huiusmodi absque vlla auctoritate legitima, qua superior, videlicet Episcopus ius ipsum relaxet, quia ius naturale prohibet, quominus aliquis simul habeat plura beneficia, quando vnus sufficit ad commode clericum sustentandum: sed consuetudo contra ius naturale corruptela est, & in præscriptionem venire non potest. Item, ius naturale prohibet, quominus quis simul habeat plura beneficia sine causa iusta, at nihilominus ex causa iusta habere potest, ut dicam inferius.

Deinde obijciunt, ius naturale est, ut Beneficium propter officium conferatur, ut aperte dicitur in cap. vii. de Rescriptis, in 6. & proinde sicut omne Beneficium requirit officium clericum, sic etiam eius assiduam in Ecclesia præsentiam, & tamen alicubi est more introductum, ut quis habeat in certa Ecclesia Beneficium, nec tamè ipse in ea commoretur, ac residet assidue. Item, sunt alij Clerici Beneficij, qui in Ecclesijs, quibus sunt destinati, nec commorari, & residere, nec vllum alium substituere in sui locum, iure coguntur. In Hispania enim sunt multa beneficia, quæ dicuntur Præbendæ, vel Præbendiales portiones, quæ libera penitus sunt ab omni iure, & præcepto residendi, aut clericum alium sufficiens, & supponendi. Respondet: quicquid sit de Beneficij cura animarum obstrictis, Beneficia simplicia iure tantum Canonico, non diuino, aut naturali residendi legem, & præceptum imponunt: proinde vsu introduci potuit, ut quis Beneficium simplex habeat sine vilo iure, & præcepto residendi, vel sibi alium clericum surrogandi, de qua re proprio in loco fusiùs disputabo: & consuetudine introduci potest, ut simplicia beneficia habentes tunc redditus, & fructus percipiant, etià absentes, ut docet ex Glossa, & alijs Couarru. lib. var. resolut. 3. cap. 13. nu. 9. Tertio obijciunt: Vsuræ sunt naturali iure damnatæ, & tamen alicubi locorum more, vsuque receptum est, ut Iudæi vsuras sibi promissas in foro iudiciali exigant, & ij, qui promiserunt, sententia iudicis cogantur eas soluere: nec deinde datur ipsis actio, si solutas repetant. Item, apud nonnullas gentes Christiani etiam nominis, consuetus est, imò, & Principum legibus constitutus, ne Iudæi exigant vsuras vltra certam pecuniæ quantitatem: Respondet: Quicquid Silu. vsura. 9. q. 22. & Ang. vsura. 2. q. 14. Pila. vsura. 4. s. 3. & Armi. vsura. v. 54. & quidam alij tradiderint, eiusmodi consuetudines nequaquam